SITUAȚIA JURIDICĂ A DESTINATARULUI ÎN CONTRACTUL DE TRANSPORT DE MĂRFURI

Iurie MIHALACHE

Prezintă interes locul pe care îl ocupă cea de-a treia persoană implicată în raportul de transportare a mărfurilor – **destinatarul**. În măsura în care lămurim problema respectivă, se aduce răspuns şi la o altă întrebare, dacă contractul de transport este bipartit, tripartit sau în folosul unui terț?

În Codul civil al RM [1], există norme juridice în care se face referire la drepturile destinatarului, precum art.1002 „Drepturile destinatarului la recepționarea încărcăturii"; art.1004, intitulat „Circumstanțele care împiedică predarea încărcăturii". Cu toate acestea, nu putem deduce cu claritate care este poziția juridică a destinatarului în contractul de transport de mărfuri.

În literatura juridică de specialitate, unii autori susțin că contractul de transport de mărfuri este un contract încheiat în folosul unui terț [2]. Se argumentează faptul că destinatarul este un terț, iar expeditorul şi cărăuşul încheie contractul de transport exclusiv în favoarea destinatarului mărfii. O viziune aparte, în acest sens, are *E.Suhanov,* care deşi acceptă ideea contractului în favoarea unui terț, face referire la o înțelegere dintre expeditor şi cărăuş, la care destinatarul îşi dă acceptul în mod tacit [3]. Mulți doctrinari susțin că contractul de transport de mărfuri este *bipartit.*

Contractul trebuie să producă efecte numai față de cei care l-au încheiat, adică între expeditor şi cărăuş, nu şi față de destinatar, iar conform legislației civile, orice contract are două părți: creditorul şi debitorul [4].

Aici apare întrebarea: *legea stabileşte pe seama destinatarului anumite drepturi şi obligații față de cărăuş, acordându-i în aşa mod o calitate juridică aparte, cum se explică aceasta*? Potrivit Codului civil, destinatarul are anumite drepturi şi obligații: dreptul de a cere un exemplar al scrisorii de trăsură şi dreptul de a cere predarea mărfii (art.1002 alin.(1)), dreptul de a refuza preluarea mărfii şi dreptul de a cere încă o dată livrarea ei (art.1004), obligația de a plăti suma totală a cheltuielilor de transport, dacă în aşa mod s-a convenit în contract (art.1002 alin.(3)), obligația de a răspunde față de cărăuş ş.a. De aceea nu putem neglija figura destinatarului în raportul de transportare.

O variantă de răspuns la întrebarea dată ar fi următoarea: „deoarece destinatarul are şi el anumite drepturi față de cărăuş, ele ne fac să tragem o unică concluzie posibilă, că destinatarul şi expeditorul împreună constituie o singură parte la contractul de transport. Vorbim în cazul dat de doi subiecți ca formând o parte unică la acelaşi contract. Pe aceşti doi subiecți îi uneşte contractul inițial translativ de proprietate – de vânzare-cumpărare, de donație şi altele, iar primind bunurile de la cărăuş, destinatarul primeşte de fapt bunurile care îi aparțin deja înainte de a le primi [5]. În acelaşi timp, sunt aduse şi contraargumente importante că deşi destinatarul nu semnează contractul, totuşi el nu este în realitate străin de contract, deoarece este beneficiarul transportului [6].

Există şi o altă părere, susținută de *O.Manolache*, că până la predarea efectivă a mărfii, între părți ar fi prezent un *antecontract* [7]. Această ultimă opinie nu poate fi acceptată, deoarece în temeiul art.679 alin.(3) din Codul civil, *că prin contract se poate naşte obligația de a se încheia un contract,* ar reieşi că între client şi cărăuş se încheie două contracte diferite, primul, până la predarea mărfii către destinatar, cel de-al doilea, din momentul predării, ceea ce este inadmisibil. În doctrina națională, profesorul *Gh.Chibac* menționează că „în contractul de transport participă încă un subiect de drept (n.n. – *alături de expeditor şi cărăuş*), care în pofida faptului că direct nu este indicat în definiția contractului, totuşi activează în cadrul acestui contract. Este vorba de destinatarul bunului transportat, calitate în care poate activa orice subiect de drept. În art.1001-1002 şi altele, destinatarul este direct menționat ca participant al contractului de transport. Destinatarul nu participă la încheierea contractului, însă în virtutea legii dispune de un şir de drepturi şi obligațiuni în cadrul executării contractului de transport" [8]. Având practic aceeaşi părere, *A.Bloşenco* scrie că „destinatarul dobândeşte drepturi şi obligații de la data încheierii contractului, însă ele sunt subordonate unui termen suspensiv şi unei condiții rezolutorii. Expunându-ne opinia, menționăm că *Gh.Chibac* a preluat, de fapt, părerea expusă de *A.Bloşenco*, în timp ce cel din urmă a citat

ideile fundamentale expuse de savanții români, fără a face o analiză științifică amplă a legislației civile naționale. Totuşi prezența lor este bine-venită, deoarece alte păreri nu există.

Deşi destinatarul nu este parte la semnarea contractului de transport de mărfuri, el dobândeşte drepturi, respectiv i se nasc obligațiile încă la momentul încheierii contractului. Dar specificul constă în aceea că destinatarul le poate executa efectiv *doar din momentul sosirii mărfurilor la destinație*. Poziția respectivă este pe deplin confirmată în Codul civil prin art.1002 alin.(1) şi (2), şi anume, după ce încărcătura ajunge *la locul prevăzut pentru livrare*, destinatarul are dreptul să ceară cărăuşului, contra unei recipise de primire, cel de-al doilea exemplar al scrisorii de trăsură şi predarea încărcăturii, iar dacă se constată pierderea încărcăturii sau dacă ea nu a ajuns în termenul stabilit, *destinatarul poate valorifica în nume propriu împotriva cărăuşului drepturile ce decurg din contractul de transport*.

La fel, destinatarul este în drept *de a refuza preluarea încărcăturii* (art.1004 alin.(1)), după refuz *să solicite livrarea ei repetată* (art.1004 alin.(2)), dreptul *de a face obiecții* (art.1020 alin.(2)), precum şi obligația *achitării costurilor de livrare* (art.1006).

Generalizând cele expuse mai sus, nu putem accepta opinia că contractul de transport de mărfuri ar fi încheiat în folosul unui terț din două motive. În primul rând, în cazul contractului încheiat în folosul unui terț, terțul dobândeşte drepturile din momentul încheierii contractului, pe când în cazul contractului de transport de mărfuri, aşa cum s-a menționat, destinatarul dobândeşte dreptul de a cere eliberarea mărfii numai din momentul sosirii ei la punctul de destinație. În al doilea rând, în contractul încheiat în folosul unui terț, potrivit art.721 alin.(1) din Codul civil, terțul poate dobândi numai drepturi, pe când destinatarul din contractul de transport poate avea atât drepturi (art.1002, art.1004, art.1020), cât şi obligații (art.1006).

La fel, considerăm că contractul de transport de mărfuri nu poate fi tripartit. În primul rând, destinatarul nu semnează contractul, el încheindu-se între expeditor şi cărăuş. În al doilea rând, destinatarul este parte la contractul de bază, care, de regulă, poate fi unul de vânzare-cumpărare, schimb sau donație, iar în scopul executării clauzelor lui contractuale privind livrarea mărfii către destinatar, expeditorul se angajează să încheie contractul de transport cu o companie de transport. El completează o cerere de transport (comanda), apoi încheie contractul de transport, care ulterior este datat şi semnat de către expeditor şi cărăuş. Destinatarul nu semnează şi nu participă la încheierea contractului, însă dobândeşte anumite drepturi şi obligații din acest contract, chiar de la momentul încheierii lui. El va putea beneficia de aceste drepturi şi obligații numai din moment ce marfa ajunge la destinație, fapt confirmat de prevederile Codului civil al RM.

Aşadar, poziția juridică a destinatarului în contractul de transport de mărfuri este una specifică. Drepturile şi obligațiile sale izvorăsc din contractul de transport de mărfuri, care este un contract bipartit, fiind încheiat între cele două părți ale contractului – expeditorul şi cărăuşul, fără participarea destinatarului, însă la momentul încheierii contractului, drepturile şi obligațiile destinatarului sunt potențiale. Adică el va putea să le realizeze numai din momentul în care mărfurile ajung la destinație.

Referințe:

1. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* 2002, nr.82-86.
2. *Гражданское право. Часть II.* Под ред. А.П. СЕРГЕЕВА, Ю.К. ТОЛСТОГО. Москва, 1997, с.387.
3. *Гражданское право. Учебник.* Отв. ред. проф. Е.А. СУХАНОВ. Том II. Полутом 2. Москва: БЕК, 2000, с.40.
4. MIHALACHE, Iu. *Dreptul transporturilor: Manual*. Chişinău: Transpress, 2012, p.85.
5. КУЛАКОВ, В. О правовом положении грузополучателя в обязательстве перевозки. В: *Российский судья* (Federația Rusă). 2008, № 6, с.32-36.
6. MENYHART, G. Considerații cu privire la statutul destinatarului din contractul de transport de mărfuri. *În: Revista de Drept Comercial* (România). 2005, nr.7-8, p.159.
7. MANOLACHE, O. *Dreptul transportului*. Bucureşti: All Beck, 2001, p.35-37.
8. CHIBAC, Gh. Contractul de transport (comentariu). Dispoziții generale cu privire la transport. În: *Buletinul Curții de Apel Economice şi Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor*. 2004, nr.4, p.7.